

Замима
бо фармоиши Вазорати тандурустӣ
ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз ”21”ноябри соли 2018№ 1055
тасдиқ шудааст

ДАСТУРАМАЛ
оид ба гузаронидани машваратдиҳии
пеш ва пас аз ташҳиси бемории ВНМО
(дастурамали мазкур барои кормандони марказҳои пешгирӣ ва мубориза
бар зидди ВНМО, ташкилотҳои ҷамъиятӣ
ва мутахассисоне, ки машварат ва ташҳиси ВНМО мегузаронанд, пешбини шудааст)

ДАСТУРАМАЛ

оид ба гузаронидани машваратдиҳии пеш ва пас аз ташҳиси бемории ВНМО

I. Маълумоти ассосӣ барои гузаронидани машварати пеш аз ташҳиси бемории ВНМО.

ВНМО – чист?

ВНМО – вируси норасоии масунияти одам, ки дар ҳуҷайраи системаи масунияти одам зиста, афзоиш меёбад ва системаи масуниятро вайрон мекунад.

ВМНО - сироятёбӣ бо вируси норасоии масунияти одам мебошад.

Системаи масуният бадани (организми) одамро аз воридшавӣ ва афзоиши заррамавҷудоти бегона ва ҳуҷайраҳо: бактерияҳо, вирусҳо ва ҳуҷайраҳои саротонӣ ва ғайра ҳифз намуда, эмин нигоҳ медорад.

Ҳангоми мубталошавӣ ба бемории ВМНО - вирус масунияти одамро тадриҷан хароб мекунад, муқобилиятнокии баданро нисбат ба барангезандаҳо паст менамояд, ҳатто ба он барангезандаҳо, ки дигар одамон аз онҳо сироят намеёбанд, ба бемории БПНМ мегузарад.

БПНМ – чист ?

БПНМ, бемории пайдошудаи норасоии масуният мебошад.

БПНМ – марҳилаи охири ВНМО мебошад.

Аз оғози мубталошавӣ ба бемории ВНМО то ба афзоиши БПНМ метавонад аз 2 то 10 сол ва зиёда аз он гузашта, ба ҳисоби миёна тақрибан 7 солро дарбар гирад. Дар муддати ин вақт, беморӣ худро ҳеҷ гуна ошкор намекунад ва шахси мубталои ВНМО метавонад бемории худро дарк накунад, вале ӯ метавонад дигар одамонро сироят кунад.

Чӣ тавр гирифтори бемории ВНМО шудан мумкин аст?

Одами солим метавонад танҳо аз одаме, ки дар баданаш (организмаш) ин вирус мавҷуд аст мубталои бемории ВНМО гардад.

Моеъҳои бадани одам, ки дар таркибашон эҳтимолияти вучуд доштани бемории ВНМО аст.

ВНМО дар ҳамаи моеъҳои бадани одами сироятёфта вучуд дорад, вале барои интиқоли (гузариш) вирус миқдори кофӣ ва ё ғализи он зарур мебошад. Концентратсияи нисбатан баландтарини ВНМО дар моеъҳои зерин қайд шудааст:

- хун,
- нутфа, манӣ.
- тарашӯхоти маҳбал,
- шири синаи зан.

** Моеъҳои номбаршуда вобаста ба ҳисоби ғализии вирус – аз миқдори баланд то ба миқдори кам номбар карда шудаанд.*

Вирус дар миқдори камтар дар моеъҳои зерин вучуд дорад:

- пешоб,
- оби даҳон (луоб),
- ашки чашм,
- арақи бадан,

- наҷосат,
- шилими гӯш (рими гӯш).

Агар моеъҳои мазкур дар таркиби худ хун надошта бошад, пас хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО ба сифр (нол) баробар аст.

ВНМО чӣ тавр мегузарад?

Танҳо се роҳи интиқоли (гузариши) бемории ВНМО вучуд дорад:

1. **Бо воситаи хун:** хавфи баланди сироятӣ ҳангоми истифодаи муштараки нашъаи тазриқӣ ба амал меояд, ҳатто ҳангоми истифодаи тассодуфӣ, яккарата (ҳангоми истифодабарии сӯзандоруҳо ва сӯзанҳои шарикӣ, зарфҳои умумӣ барои тайёр намудани маҳлули нашъадор ва ё об аз зарфҳои умумӣ барои шуста тамъизгардонии сӯзандоруҳо ва сӯзанҳо, илова намудани хун ба маҳлули нашъадор ва ғайра).

Пешгирии сироятёбии бемории ВНМО бо роҳи хун:

- ҳамеша барои муолиҷа сӯзандоруҳои таъмизгардидаро истифода бурдан;
- ҳангоми амалиётҳои тиббӣ асбобҳо ва дастпӯшакҳои яккарата истифода бурдан;
- барои ҳолкӯбидан ва сӯроҳ кардани бадан (пирсинг) таҷҳизоти таъмизгардидаро истифода бурдан;
- аз асбоби риштарошӣ ва чӯткаи дандоншӯии шахсӣ истифода бурдан.

2. **Бо роҳи алоқаи ҷинсӣ:** ҳангоми алоқаи ҷинсии шахвонӣ. Аз ҳама алоқаи хатарнок ин алоқаи маъқадӣ ва маҳбалии муҳофизатнашуда бе рифола мебошад, аз ҷумла ҳама намуди алоқаи ҷинсии шахвонии ҳар ду шарикон, ки ҳангоми иҷрои он бо хун, оби манӣ ва тарашӯхоти маҳбал алоқамандӣ дорад.

Пешгирии сироятёбии бемории ВНМО бо роҳи алоқаи ҷинсӣ:

Пеш аз ҳама, шумо ҳамеша бояд бо худ рифола дошта бошед. Рифола имкон медиҳад, ки шумо на танҳо аз бемории ВНМО, балки аз ҳомиладории номатлуб ё бемориҳои узвҳои таносул муҳофизат карда шавед. Агар рифола надошта бошед, хубтараш аз алоқаи ҷинсӣ бо шахси бегона худдорӣ кунед. Алоқаи ҷинсӣ бо шахси доимӣ, солим ва боваринок афзалтар мебошад.

3. Аз модари мубталогашта ба ВНМО ба кӯдак ҳангоми ҳомиладорӣ, таваллудкунӣ ва синамаконӣ.

Ин роҳи сироятро бо дигар тарз роҳи амудӣ (вертикалӣ) низ меноманд.

Ҳангоми ҳомиладории зани ба бемории ВНМО мубталогашта вирус метавонад аз хуни зан ба бадани кӯдак бо воситаи ҳамроҳак гузарад.

Вайроншавии ҳолат ва бутунии ҳамроҳак (пласента), таъсирпазирии он ва ҳуҷайраҳои он ба бемории ВНМО, мавҷуд будани илтиҳоби ҳамроҳак ва луобпардаи чанин хатари сироятёбии кӯдакро баланд менамояд. Тамокукашӣ ва истифодабарии маводҳои нашъадор аз ҳисоби вайроншавии ҳамроҳак дар сатҳи ҳуҷайраҳои он, хатари гузариши бемории ВНМО-ро баланд менамояд.

Дараҷаи интиқоли бемории ВНМО ҳангоми пеш аз мӯҳлат (барвақтӣ) кӯчиши ҳамроҳак ва ҳангоми хунравихо баланд мегардад.

ВНМО метавонад дар обҳои пардаи наздичанинӣ вучуд дошта бошад ва метавонад ҳангоми таваллудшавӣ бо воситаи роҳҳои бароиши чанин, ҳангоми алоқамандӣ бо хун ва тарашӯхоти маҳбали модар ба бадани кӯдак ворид шавад. Эҳтимолияти мубталошавӣ ба ВНМО ҳангоми дар бадани занҳо мавҷуд будани хурӯҷи ҷараёнии илтиҳобӣ ва сироятҳое, ки ба воситаи алоқаи ҷинсӣ мегузаранд баланд мешавад.

Бемории ВМНО метавонад дар шири синаи зани таваллудкунандаи ба бемории ВМНО мубталогашта вучуд дошта бошад, ва метавонад ҳангоми ширдихӣ ба бадани кӯдак ворид шавад. Дар чунин ҳолат, бахусус ҳангоми мавҷуд будани захм дар сари пистони синаи зан ва луобпардаи ковокии даҳони таваллудшуда (навзод) хатари сироятёбии кӯдак баланд мебошад. Зани ба бемории ВМНО мубталогашта метавонад, ҳам кӯдаки сироятёфта бо бемории ВМНО ва ҳам сироятнаёфтаре таваллуд намояд. Дар айни ҳол чораҳои пешгирикунандаи саривақтӣ ва босифати роҳи амудии (вертикалии) гузариши бемории ВМНО метавонад пеши роҳи сироятёбиро гирифта, комилан пурра сироятёбии кӯдаки навзодро истисно намуда, ба он роҳ надихад.

Пешгирии гузариши бемории ВМНО аз модар ба кӯдак чораҳои зеринро дарбар мегирад:

- Таъин намудани дорувории зиддиретровирусӣ (ТЗРВ). Рамзхонии он чунин аст; (А-анти-зидди, Р-ретро-ин номгӯи оилаи вирусӣ бемории ВМНО, В-вирусӣ). То ба наздикӣ ба занҳои ҳомиладор аз 13 ҳафтаи ҳомиладорӣ доруворӣ ва табобати зиддиретровирусӣ (ТЗРВ) пешниҳод ва таъин карда мешуд. Айни ҳол бошад, барои табобати бемории ВМНО Ташкилоти умумичаҳони тандурустӣ (ТУТ) таъкидкорона тавсия менамояд, ки ба ҳамаи занҳои ҳомиладор ба бемории ВМНО мубталогашта новобаста аз марҳилаи клиникаи беморӣ ва бо миқдори CD4-хучайраҳои гуногун табобати зиддиретровирусӣ (ТЗРВ) таъин карда шуда, якумра (умрбод) давом дода шавад.
- Барои кам кардани хатари сироятёбии кӯдак ҳангоми таваллудкунӣ гузаронидани чарроҳии буриши (чоки) қайсар ба зани ҳомиладор пешниҳод карда мешавад.
- Барои кам кардани хатари сироятёбии кӯдак ҳангоми синамаконӣ (ширдихӣ) истифодабарии ғизои сунъӣ ба зани ҳомиладор пешниҳод карда мешавад.

II. Чӣ тавр доништан мумкин, ки дар бадани одам бемории ВМНО вучуд дорад?

Муайян кардани мавҷудияти бемории ВМНО дар бадани одам танҳо бо воситаи гузаронидани ташҳиси бемории ВМНО имконпазир аст. Асосан ташҳисикунонӣ барои ташҳиси бемории ВМНО на барои муқаррар намудани ҳуди вирусӣ бемории ВМНО, балки барои муайян кардани мавҷудияти подтанҳо (ҷинси бегона, антитела) бар зидди бемории ВМНО равона карда шудааст.

Айни ҳол якчанд намудҳои ташҳисҳо барои муайян намудани бемории ВМНО вучуд дорад:

ТИФ- таҳлили иммуноферментӣ барои муайян намудани подтанҳо дар зардобаи (хунобаи) хуни одам равона карда шудааст. Қобилияти эҳсос ва хусусияти усули мазкур аз 99,5% зиёд аст. Барои ноил шудан ба натиҷаҳои ТИФ тақрибан аз 3 то 9 рӯз зарур аст.

ИБ- иммуноблотинг (western blot) - ин усул низ мисли ТИФ барои муайян намудани подтанҳо дар зардобаи (хунобаи) хун равона карда шудааст ва усули комилан аниқ ҳисобида мешавад, ва он ҳамчун усули иловагӣ барои тасдиқ намудани натиҷаи ТИФ истифода бурда мешавад. Барои ноил шудан ба натиҷаҳои ҷавобии ИБ ба ҳисоби миёна вобаста аз кори барзиёди (сарбории) озмоишгоҳ аз 3 рӯз то якчанд ҳафта лозим аст.

Барои гузаронидани таҳлили ИФА ва ИБ намунаҳои хуне, ки аз раги хунгарди варидӣ гирифта шудааст, истифода бурда мешавад.

Ташҳиси ғаврии бемории ВМНО. Ташҳиси ғаврии ВМНО вобаста ба намунаи хуни раги хунгарди мӯякӣ (капиллярӣ) (хун аз ангушт) ва оби даҳон (луоб) гузаронида мешавад.

Аз ҳама усули маъмултарин ва оммавӣ - ин ташҳиси ғаврии намунаи оби даҳон (луобӣ) мебошад. Чи хеле, ки дар боло зикр карда шуд миқдори барангезандаи бемории ВНМО дар оби даҳон камтар аст ва миқдори он барои мубталошавӣ ба бемории ВНМО кифоя нест ва он сабаби сироятшавӣ шуда наметавонад. Ҳамзамон сатҳи миқдории подтанҳои зидди бемории ВНМО дар оби даҳон комилан баланд мебошад, ки ин дар амал имконият медиҳад, ки подтанҳоро ҳангоми ташҳиси ғаврӣ дар намунаи оби даҳон муайян кунад. Натиҷаи ташҳис аллакай баъд аз 20 дақиқа тайёр мешавад. Дурустии аниқ ташҳис баландтар буда, тақрибан ба 99% баробар аст.

Ташҳиси ғаврии ВНМО бо истифода аз хуни рағи хунгарди мӯякӣ (капиллярӣ) ва оби даҳон (луобӣ) метавонад аз ҷониби кормандони омӯзонидашудаи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, аз ҷумла кормандони иҷтимоӣ, кормандони саҳроӣ ва машваратчиён баробар гузаронида шаванд.

Натиҷаҳои ташҳис метавонад мусбӣ, манфӣ ва ё номуайян бошанд.

Танҳо дар бадани одам тақрибан дар рӯзи 5 – 7 аз лаҳзаи мубталошавӣ ба бемории ВНМО ба истихроҷшавӣ шурӯъ мекунанд ва тамаркузии (зичияти) он тадриҷан зиёд мешавад. Барои ба натиҷаи дурусту аниқ ноил шудан, ташҳиси ВНМО дар 3- 6 ҳафтаи баъд аз санаи эҳтимолии мубталошавӣ ба бемории ВНМО таъин карда мешавад. Айни ҳол бо истифода аз системаҳои ташҳисии ҳозиразамон таҳлили хун аллакай дар дуома ҳафта ва ё тақрибан аз 10 рӯзи эҳтимолии мубталошавӣ ба бемории ВНМО имконпазир гардидааст.

Ҳамин тариқ подтанҳо яку якбора истихроҷ намешаванд, марҳилае мавҷуд аст, ки баъзе вақт системаи ташҳисӣ мавҷуд будани подтанҳоро дар хун муайян карда наметавонад. Ин марҳила марҳилаи “равзана” номида мешавад ва метавонад аз 3 - 4 ҳафта то 3 - 4 моҳ аз оғози мубталошавӣ ба бемории ВНМО давом кунад. Дар марҳилаи “равзана” натиҷаи ташҳискунонӣ метавонад манфӣ барояд. Бинобар ин, ҳангоми манфӣ баромадани натиҷаи таҳлил зарур аст, ки мизоҷ ё муроҷиаткунанда доир ба вучуд доштани марҳилаи “равзана” огоҳ карда шавад ва барои аз таҳлили такрорӣ гузаштан таҳминан баъд аз 3 моҳ тавсия дода шавад. Махсусан ба мизоҷоне, ки дорои хатари мубталошавӣ ба ВНМО мебошанд чунин ҳолатро фаҳмонидан муҳим ва зарур аст.

Ҳамчунин системаҳои ташҳисии дигаре вучуд доранд, ки барои бевосита муайяну дарёфт кардани ҳуди вируси бемории ВНМО истифода мешавад.

Ин - таҷзияи полимеразии занҷиравӣ (ТПЗ) мебошад, ки хеле ҳассосияти баланди таҳлилӣ дорад, вале усули мураккаб буда дар он озмоишгоҳ ва таҷҳизотҳои махсус истифода бурда мешавад. Усули мазкур барои таҳлили барвақтии бемории ВНМО, барои таҳлили бемории ВНМО-и навзодон (таваллудшудагон) ва барои муайян намудани миқдори вирус дар хун истифода бурда мешавад.

Барои чӣ аз ташҳиси ВНМО гузаштан зарур аст?

Ҳар қадар саривақт бемории ВНМО муайян карда шавад, ҳамон қадар табобати барвақтӣ тезтар бо истифода аз дорувории табобати зиддивирсии (ТЗРТ) муосири самаранокиаш баланд фармуда мешавад ва нигоҳубину назорати тиббӣ таъмин карда мешавад.

Табобати зиддивирсии (ТЗР) - вирусро несту нобуд намекунад, лекин вирусро муҳосира карда ба зиёдшавӣ ва афзоиши он ҳалал мерасонад. Аз ҷониби вирус вайроншавии системаи масуният қатъ мегардад, масунияти бадан баланд мешавад, мубталошавӣ ва афзоиши беморӣ суст мегардад ва одамон метавонанд умри дароз бинанд, сифати зиндагии онҳо батадриҷ беҳтар мегардад, новобаста аз он, ки дар бадани онҳо бемории ВНМО мавҷуд мебошад.

То муддати муайян дар одами ба ВНМО мубталогашта ягон намуди аломатҳо ба ВНМО таалуқ дошта зоҳир намешавад, лекин ин шахс метавонад дигар одамонро мубталои сироят гардонад. Ҳангоми қабули саривақти дорувории табобати зиддивирсии (ТЗРТ) миқдори вирус дар бадани одам зуд комилан кам мешавад ва метавонад то ба сатҳи паст омада расад, ки муайян кардани он дар таҳлили озмоишгоҳии ташхисӣ номумкин мегардад, ва дар чунин ҳолат одами сироятёфта амалан наметавонад дигар одамонро мубталои сироят гардонад.

Чунин вазъи бадан ҳолати номуайяни ва ё “сифрии” сарбории вирусӣ номида мешавад. Сарбории вирусӣ бо воситаи таҷзияи полимеразии занҷирав (ТПЗ) муайян карда мешавад.

Табобати зиддивирсии (ТЗРТ) дар Тоҷикистон ройгон пешкаш карда мешавад.

IV. Машваратдиҳӣ чист ва барои чӣ бояд машваратдиҳӣ ҳангоми ташхиси ВНМО гузаронида шавад?

Ташхиси бемории ВНМО ихтиёрӣ ва дар якҷоягӣ бо машваратдиҳӣ гузаронида мешавад, бинобар ин, ин чараён Машваратдиҳӣ ва ташхиси ихтиёрӣ номида мешавад (МТИ).

Машваратдиҳӣ ҳангоми ташхиси бемории ВНМО - ин гуфтугӯи мусоҳибавӣ байни мизоч ва машваратчӣ мебошад, ки ба мизоч барои дастгирӣ ёфтани, доир ба кам намудани рафтори хатарноки ба сироят вобаста буда маълумот гирифтани, аз ташхиси бемории ВНМО гузаштани ва ҷой доштани оқибатҳо ва натиҷаҳои аз ташхис гузаштани кӯмак мерасонад.

Асосҳои МТИ ин талаботҳои мебошад, ки ақидаҳои зеринро дарбар мегирад:

- **Ихтиёрӣ будан.** Оиди аз ташхис ва машварати ВНМО гузаштани худ мизоч қарор қабул мекунад ва доир ба аз ташхис гузаштани розигии иттилоотӣ ё маълумотӣ (хаттӣ) медиҳад.
- **Розигии иттилоотӣ ё маълумотӣ** - розигии шифоҳӣ ва хаттии мизоч вобаста ба ташхискунонӣ мебошад.
Мизоч ҳуқуқ дорад аз гузаштани ташхис ва ё машварат даст кашида онро инкор намояд, аз ҷумла онро ба мӯҳлатҳои номуайян пас гузорад.
- **Пинҳоният (маҳфӣ).** Ин манъ кардан ё рухсат надодани ошкоркунии (овозакунӣ) маълумот аз ҷониби машваратчӣ, ки ҳангоми машваратдиҳӣ аз мизоч дастрас гардидааст. Маълумотро танҳо **бо розигии мизоч** ба шахси дигар расонидани мумкин аст.
Дар вақти машваратдиҳӣ ҳузур доштани шахси сеюм (ҳамсар, ҳамшарики чинӣ, волидайн (падари модар)) танҳо бо хоҳиш ва розигии мизоч имконпазир аст.
- **Ниҳонӣ (беисму ном).** Мувофиқи дархости мизоч, машварат ва ташхис метавонад пинҳонӣ анҷом дода шаванд, яъне бе додани маълумоте (насаб, ном, номи падар, санаи таваллуд, ҷои истиқомат, ҷои кор ё донишкада), ки аз рӯи он шахсияти мизочро муайян кардан мумкин бошад. Дар ин ҳолат рамзи истифода бурда мешавад, рамзи алоҳида барои ҳар як мизоч барои аз ташхис ва машваратдиҳии бемории ВНМО гузаштани дода мешавад, ки дар асоси он разм мизоч метавонад натиҷаҳои ташхиси худро дастрас намояд.
- **Дастрасӣ ва вучуд надоштани поймолкунии ҳуқуқ.** Гузаронидани ташхис ва машваратдиҳии бемории ВНМО дар назди ташкилотҳои ҷамъиятӣ ройгон ва бе поймолкунии ҳуқуқ вобаста ба чинс, миллат, мавқеи тамоюлии шахсонӣ, вазъи иҷтимоӣ ва ғ.х. гузаронида мешавад.

- **Дурустӣ ва пуррагии маълумот.** Ҳангоми машваратдиҳӣ бояд маълумоти дуруст ва аниқ, бо забони дастрас ва фаҳмо барои мизоч пешниҳод карда шавад. Иттилоот бояд дар худ маълумот доир ба кӯмаки хадоматҳои тиббӣ, равонӣ (рӯҳшиносӣ), иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ (юридикӣ) дарбар гирад.

Давраҳои машваратдиҳӣ:

- **Машваратдиҳии пеш аз гузаронидани ташҳис** (машваратдиҳии тоташҳисӣ);
- **Машваратдиҳии баъд аз гузаронидани ташҳис** (баъд аз муайян гардидани натиҷаи ташҳиси бемории ВНМО);
- **Машваратдиҳии минбаъда.**

V. Машваратдиҳии пеш аз гузаронидани ташҳис доир ба бемории ВНМО (машваратдиҳии тоташҳисӣ);

Вазифаҳои машваратдиҳии тоташҳисӣ:

- Ба мизоч фаҳмонидани мақсади ташҳис ва машваратдиҳии ихтиёрӣ доир ба бемории ВНМО,
- Доир ба тартиби гузаронидани ташҳис ва мазмуну аҳамияти натиҷаҳои эҳтимоли (мусбӣ, манфӣ, номуайян) шиносӣ намудан,
- Доир ба фаҳмонидани оқибатҳои мусбӣ ва манфии натиҷаҳои дарёфти бемории ВНМО,
- Баҳо додани хатари рафтори мизоч,
- Доир ба пешгирии бемории ВНМО ва мусоидат ба гузариши рафтори камхатари мизоч маълумот додан,
- Доир ба аз ташҳиси ВНМО гузаштани мизоч мусоидат намудан,
- Таъмини дастгирии психологӣ ва эмотсионалии мизоч.

Шароитҳои барои гузаронидани машваратдиҳии пеш аз ташҳисӣ

Машваратдиҳии алоҳидаи пеш аз ташҳисӣ дар муассисаҳои тиббӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятии соҳавӣ, ки ба он ҷо мизоч муроҷат мекунад, пешкашкарда мешавад.

Пайдарҳамии гузаронидани машваратҳо

- Пазироӣ қабули мизоч ва шиносӣ бо ӯ
- Фаҳмонидани асосҳои ақидавии пинҳоният ва доир ба имкониятҳои машваратдиҳии ниҳонӣ (беисму ном) маълумот додан
- Доир ба марҳилаҳои Машваратдиҳӣ ва ташҳиси ихтиёрӣ (МТИ) (машваратдиҳии пеш аз ташҳисӣ, ташҳисикунонӣ, машваратдиҳии баъди ташҳисӣ) маълумот додан
- Фаҳмонидани мафҳумҳои натиҷаҳои мусбӣ, манфӣ ва номуайян
- Дар бораи роҳҳои гузариши бемории ВНМО ва пешгирии он маълумот додан
- Муайян кардани имконияти паст кардани хатари гузариши бемории ВНМО
- Мусоидат ба қабули қарори мизоч оид ба гузаштан аз ташҳиси бемории ВНМО
- Муайян намудани он, ки мизоч чӣ тавр мафҳуми маъноӣ натиҷаҳои мусбӣ ва манфиро мефаҳмад
- Муҳокима ва баррасӣ намудани оқибатҳои тиббӣ, иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ дар мавриди натиҷаи мусбии санҷиши ВНМО: дар ҳолати натиҷаи мусбии санҷиши бемории ВНМО мизоч ҳаёти худро чӣ тавр тасаввур менамояд, баҳо додани эҳтимолияти мушкilotҳо ва бартарии донистани вазъи (статуси) бемории ВНМО-и худ
- Баҳодихӣ оиди омодагии мизоч дар бобати аз ташҳис гузаштан ва қабули натиҷаҳои ташҳис
- Ба мизоч пешниҳод намудани аз ташҳиси бемории ВНМО гузаштан
- Ба саволҳои мизоч ҷавоб бодан

- Бовар кунонидани мизоч, ки машваратдихӣ давом дода мешавад ва санаи бозиди навбатиро таъин кардан.

VI. Муносибати машваратчӣ нисбат ба мизоч ҳангоми гузаронидани машваратдихӣ

Машваратчӣ ҳангоми гузаронидани машварат бояд:

- Фазои беҳатар ва боваринокро таъмин намояд
- Мизочи худро ҳурмату эҳтиром кунад,
- Рафтори мизочонро маҳкум накунад
- Муносибати дӯстона ва таваҷҷӯҳи самимона ба мушкилоти мизочон дошта бошад ва кӯшиш кунад, ки ба мизоч кӯмак кунад.
- Алоқаи чашм ба чашмро бо мизоч нигоҳ дорад, то ин ки диққати махсуси худро ба мизоч нишон диҳад, аммо алоқа набояд доимӣ бошад - мизоч метавонад бироҳат шавад.
- Махфияти касбиरो нигоҳ дорад. Агар машваратчӣ бо ягон сабаб вазифадор шавад, ки маълумоти мизочро ба ягон каси дигар мубодила кунад, ӯ бояд дар ин бора дар аввали сӯҳбат мизочро огоҳ кунад.
- Ба мизоч ба баён кардани фикру ақидаи худ имконият диҳад, ба фикру ақидаҳои мизоч гӯш андозад ва худ камтар гап занад, баҳодиҳии шахсии худро нисбат ба рафтори мизоч баён накунад
- Муҳим аст, ки мусоҳиба ва гуфтугӯи байни машваратчӣ ва мизоч ба вуқӯъ ояд. Машваратчӣ бояд бо мизоч бо забони фаҳмо ва содда сӯҳбат намояд, кӯшиш кунад, ки калимаҳои душворфаҳм, истилоҳот ва касбиरो истифода набарад ва ё агар ин калимаҳо истифода шаванд пас маъною мазмуни онҳо фаҳмонида шаванд.
- Ба мизоч имконият диҳад, ки ӯ эҳсосоти худро баён карда тавонад.
- Машваратчӣ бояд доимо оромӣ осуда бошад.

Машваратчӣ ҳангоми гузаронидани машаварт набояд:

- Ба корҳои бегона машғул шавад (бо телефон гап занад, ба ҳамкорон ба утоқи машваратдихӣ даромаданро иҷозат надиҳад ва бо онҳо ягон масъалаҳоро, бигузор ҳатто зарурӣ ва очилӣ бошад муҳокима накунад ва ғ.х.),
- Мизочро оиди аз ҳад зиёд ошкорбаёнӣ кардан маҷбур сохтан мумкин нест. Ин метавонад ҳисси гунаҳкориро ба миён орад, мизоч метавонад аз ташҳис даст кашад ва нисбати машваратчӣ ҳисси нобоварӣ пайдо кунад.
- Шумо набояд маънои изҳороти мизочро вайрон ва ё иваз кунед, ё чизе аз худатон илова кунед.

Муҳим он аст, ки мизочон дилпуруна ва бо боварии комил ҳис намоянд, ки онҳо ҳама вақт метавонанд ба шумо занг зананд ё ин, ки бори дигар вохӯрӣ таъин намоянд.

Машваратдихӣ одатан 15 – 30 дақиқа вобаста аз вазъу ҳолат ва ҳолу аҳволи мизоч давом мекунад. Агар одам дар вазъияту аҳволи бӯҳронӣ қарор дошта бошад, машваратчӣ бояд ба кори худ барои чунин мизоч мутахассисро ҷалб намояд, ки бо вазъияти бӯҳронӣ сару кор дорад- равоншинос ва ё рӯҳшинос.

Диққат диҳед! Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ тавсия медиҳад, ки ибораи “машварати пеш аз ташҳис” ба ибораи “маълумотдиҳии пеш аз ташҳисӣ” иваз карда шавад (Дастурамали ГУТ аз моҳи июли соли 2015).

Пешниҳоди маълумоти пеш аз таъхисӣ

Одатан, машварат оиди бемории ВНМО ҳам пеш ва ҳам пас аз таъхиси ВНМО гузаронида мешавад. Дар доираи истифодаи васеи таъхисҳои фаврии ВНМО, аксари одамон дар як рӯз натиҷаҳои худро (ҳадди аққал натиҷаи санчиши якум ва аксар вақт натиҷаи бемории худро) мегиранд. Вобаста ба шароит ва захираҳои барнома иттилооти пеш аз таъхисӣ метавонад дар шакли мусоҳибаҳои инфиродӣ ё гурӯҳӣ ва тавассути воситаҳои аёнӣ ба монанди плакатҳо, брошураҳо, сомонаҳо ва кӯтоҳ клипҳои видеоӣ дар ҳуҷраҳои интизорӣ нишон дода мешаванд. Ҳангоми таъхиси кӯдакон ва наврасон, маълумот бояд дар шакли дастрас, бо назардошти хусусиятҳои синну сол таъмин карда шавад.

Мисолҳо доир ба гузаронидани машваратдиҳии пеш аз таъхисӣ

Воқеаи 1. Машваратдиҳии пеш аз таъхисӣ (мизоч – нашъаманди тазриқӣ)

Машваратчӣ	Ассалому аллейкум, Номи ман Хуршед Саидов. Ман машваратчи ба баробар/корманди саҳроӣ/корманди иҷтимоӣ мебошам. Машваратдиҳӣ метавонад ниҳонӣ (беисму ном) гузаронида шавад. Яъне, ки Шумо метавонед номи худро нагӯед ва танҳо ягона рамзи беҳамтои худро пешниҳод намоед. Ман чӣ тавр метавонам ба Шумо муроҷиат намоям?
Мизоч	Во аллейкум ба салом, номи ман Ҳасан.
Машваратчӣ	Сӯҳбати мо пинҳонӣ мебошад. Ман ба Шумо чӣ тавр ёрӣ расонида метавонам? Шумо мехоҳед аз таъхиси бемории ВНМО гузаред?
Мизоч	Ман каме ҳам бошад оиди бемории ВНМО ва БПНМ шунидаам, ба ман бигӯед инҳо бемориҳои гуногун мебошанд ва ё не?
Машваратчӣ	Бемории ВНМО – ин вируси норасоии масунияти одам мебошад, ки ҳуҷайраҳои системаи масунияти одамро вайрон мекунад. Дар меъёри муқаррарӣ системаи масуният бадани одамро аз барангезандаҳо эмин нигоҳ медорад, аммо ҳангоми мубталошавӣ ба бемории ВНМО системаи масуният аллакай чунин вазифаи хуро иҷро карда наметавонад, муқобилиятнокии бадан ба барангезандаҳо паст мешавад, ҳатто ба он беморӣ, ки дигар одамон мубтало нагашта бемор намешаванд, ва БПНМ (бемории пайдошудаи норасоии масуният) тақомул ва инкишоф меёбад. Бемории БПНМ – ин марҳилаи охири бемории ВНМО мебошад. Ин як беморӣ мебошад, ки агар онро таъбат накунад, бо БПНМ ба охир мерасад.
Мизоч	Фаҳмидам, акнун ба ман гӯед чӣ тавр ба бемории ВНМО мубтало гаштан мумкин аст?
Машваратчӣ	Ҳамагӣ се роҳи гузариши бемории ВНМО вуҷуд дорад: ба воситаи хун, асосан ҳангоми истифодабарии нашъа бо усули тазриқӣ; ҳангоми алоқаҳои чинсӣ ва аз модари сироятёфта ба кӯдак ҳангоми ҳомиладорӣ, таваллудкунӣ ва синамаконӣ (ширдихӣ).
Машваратчӣ	Агар Шумо зид набошед, ман ба Шумо якчанд саволҳо медиҳам ва шояд, ки мо дар якҷоягӣ муайян намоем оё бо Шумо хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО чой дошт ё не.
Мизоч	Розигӣ медиҳам.
Машваратчӣ	Шумо ягон вақт нашъа истифода бурдаед?

Мизоч	Ҳа, якчанд маротиба дар ҳаётам.
Машваратчӣ	Шумо ҳамсар ва ё шарики ҷинсии доимӣ доред?
Мизоч	Ҳамсар не, ва айни ҳол шарики ҷинсии доимӣ низ надорам
Машваратчӣ	Оё Шумо ҳангоми алоқаи ҷинсӣ аз рифола истифода мебаред?
Мизоч	На ҳама вақт
Машваратчӣ	Ба фикри Шумо, оё дар рафтори Шумо хатари сироятшавӣ ба ВНМО вучуд дошт?
Мизоч	Фикр мекунам, ҳа
Мизоч	Ҳа, лекин ман метарсам, ки ман бо ВМНО сироят ёфтаам.
Машваратчӣ	<p>Тарсидан лозим нест, аммо вазъияти (статуси) бемории ВМНО-и худро фаҳмидан ҳатмӣ мебошад.</p> <p>Агар натиҷа мусбӣ бошад ба Шумо таъобати зидди бемории ВМНО таъин карда мешавад. Айни ҳол, дорувориҳои таъобати зиддивирусии (ТЗРТ) муносири самаранокиаш баланд вучуд дорад. Ин дорувориҳо вирусро муҳосира карда ба зиёдшавӣ ва афзоиши он ҳалал мерасонад. Аз ҷониби вирус вайроншавии системаи масуният қатъ мегардад, масунияти бадан баланд мешавад, мубталошавӣ ва афзоиши беморӣ суст мегардад ва одамон метавонанд умри дароз бинанд, сифати зиндагии онҳо батадриҷ беҳтар мегардад, новобаста аз он, ки дар бадани онҳо бемории ВМНО мавҷуд мебошад.</p>
Мизоч	Ҳа, лекин ман сирояткунанда (интиқолкунандаи беморӣ) мешавам, ва агар одамон бохабар шаванд, ки ба бемории ВМНО гирифта шудам, пас бо ман ягон кас муносибат намекунад.
Машваратчӣ	<p>Ташҳис пинҳонӣ гузаронида мешавад, натиҷаи он танҳо ба Шумо расонида мешавад, ва умуман ташҳис метавонад ниҳонӣ (беисму ном) бошад. Танҳо Шумо ҳақ доред доир ба бемории худ ба каси дигар маълумот диҳед. Аммо агар шумо алоқаи ҷинсӣ дошта бошед, пас шумо бояд рифола истифода баред ва беҳтараш шарики ҷинсии худро огоҳ намоед.</p> <p>Ҳамон лаҳзае, ки ба Шумо таъобатро таъин менамоянду Шумо тарзи қабули онро риоя мекунед, миқдори вирус кам мешавад ва мумкин аст тамоман дар баданатон муайян нагардад, дар ин ҳолат Шумо сирояткунанда (беморигузаранда) шуда наметавонед.</p> <p>Ҳамчунин, баъд аз гирифтани натиҷаи мусбӣ ташҳис бо Шумо машваратдиҳии баъдитаҳҳисӣ гузаронида мешавад ва кӯмаки равонӣ низ расонида мешавад.</p> <p>Агар натиҷаи ташҳис манфӣ бошад, пас ба Шумо зарур аст, ки аз ташҳиси такрорӣ гузаред. Гап дар он, ки подтанҳои (сафедаҳои махсус) зидди бемории ВМНО дар хун базудӣ пайдо намешавад, чунки аз 3 – 4 ҳафта то 3 – 4 моҳ вобаста аз лаҳзаи сироятёбӣ марҳиллаи, ки номаш “равзана” мебошад, мавҷуд аст, бинобар ин, ҳангоми гузаштани ин марҳилла зарур аст ташҳисгузарониро такрор кард. Агар ҷавоби ташҳис номуайян бошад ҳам, ба шумо тавсия дода мешавад, ки аз ташҳиси такрорӣ гузаред.</p>
Мизоч	Хеле хуб, майлаш, ман ба ташҳисгузаронӣ розӣ ҳастам.
Машваратчӣ	<p>Ба Шумо китобча доир ба бехатарии амалиётҳои тазриқӣ пешниҳод мекунам, аз ҷумла маводҳои иттилоотӣ оид ба масъалаҳои бемории ВМНО ва барномаҳои доир ба пешгирии бемории ВМНО, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вучуд доранду амалӣ мешаванд бо нишонаи суроға ва шахсони масъулу тамосшаванда.</p> <p>Ҳамчунин зарур аст, ки Шумо маълумотномаи розигии худро хаттӣ доир ба он, ки Шумо аз гузаштани ташҳиси ихтиёрӣ оид ба бемории</p>

	ВНМО-ро розӣ ҳастед гӯфта имзо кунед.
Мизоч	Раҳмат барои машварататон
Машваратчӣ	Агар Шумо розӣ бошед, мо метавонем бори дигар вохӯрем, тахминан рӯзи чоршанбеи оянда ва машваратдиҳиро давом диҳем.
Мизоч	Раҳмати калон, айна ҳол савол надорам. То боздид!
Машваратчӣ	То боздид!

Хусусиятҳои хоси машваратдиҳии нашъамандони тазриқӣ:

- мизоч метавонад ҳамагӣ як ва ё якчанд воқеаи истифодаи нашъа бо усули тазриқӣ дошта бошад, ва ё доимо истифодабарии тазриқии маводҳои нашъадорро давом диҳад, яъне, ки хатари доимии мубталошавӣ ба бемории ВНМО дошта бошад;
- мизоч метавонад дар ҳолати мастӣ, нашъамандӣ ба машварат ҳозир шавад;
- ба саломатии шахсии худ муносибати хуб надошта бошад;
- бо мушкิลӣ ҳамаи таъинотҳоро иҷро наояд, ба машваратдиҳии такрорӣ ҳозир нашавад;
- дар ҳолати вобастагӣ ба маводи нашъадор, кӯмак ва назорати духтур-нарколог зарур аст;
- мумкин аст бемориҳои ҳамроҳикунанда вучуд дошта бошад (сил, гепатитҳо, иллатҳои фасодии варидҳо -римнокӣ);
- тарзи ҳаёти нашъамандони тазриқӣ дар ҷамъият муҳокима карда мешавад, бинобар ин, мизочон дар бисёр маврид бо нобоварӣ ба ташхисигузаронӣ ва машваратдиҳӣ дар муассасаҳои тиббӣ муноосибат менамоянд;
- бештар вақт наздикон ва ҳешу ақрабони нашъамандони тазриқӣ бо душвориҳои равонӣ ва маишӣ дучор мешаванд ва ин ҳолат ба онҳо барои дастгирӣ намудани мизоч ҳалал мерасонад.

Талаботҳои иловагӣ: муҳокимаи қабул намудани рафтори дурусти бехатар; дастрасии хуб ва саривақтӣ ба барномаҳои паст намудани зарар (бозомӯзии амалиёти тазриқии бехатар, нуктаҳои ивазкунии сӯзандорӯҳо ва сӯзан; таболати ҷойивазкунандаи ёрирасон); ба мизоч ва ҳешу ақрабони ӯ кӯмаки равонӣ расонидан.

Воқеаи 2. Машваратдиҳии пеш аз ташхисӣ (Мизоч - кормандони хизматрасонии шахвонӣ)

Машваратчӣ	Ассалому алейкум, номи ман Зебо. Ман машаваратчии барномаҳо доир ба пешгирии сирояти ВНМО мебошам. Ман чӣ тавр метавонам ба Шумо муроҷиат намоям? Машваратдиҳӣ метавонад ниҳонӣ (беисму ном) гузаронида шавад. Яъне, ки Шумо метавонед номи худро нагӯед ва танҳо ягона рамзи беҳамтои худро пешниҳод намоед.
Мизоч	Во аллейкум ба салом, номи ман Раъно.
Машваратчӣ	Сӯҳбати мо пинҳонӣ мебошад. Ман ба Шумо чӣ тавр кӯмак расонида метавонам? Шумо мехоҳед аз ташхиси бемории ВНМО гузаред ?
Мизоч	Ман ба назди духтури занона рафтам, ташхиси андуда (молишак)-ро гузаштам, дар андудда хламидия дарёфт намуданд, духтур ба ман таболат таъин намуд ва гуфтанд, ки ман бояд аз ташхиси бемории ВНМО гузарам.
Машваратчӣ	Ин дуруст аст, хламидиоз – бемории сироятӣ мебошад, ки бо воситаи алоқаи ҷинсӣ мегузарад. Пас аз ин бармеояд, ки хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО вучуд дорад. Чунки бемории ВНМО низ бо воситаи алоқаи ҷинсӣ мегузарад.
Мизоч	Лекин ман кӯшиш менамоям, ки покизадор бошам, тозагию гигиенаро

	риоя менамоям, ҳама вақт баъд шаҳвоният ғусл (шўстушў) мекунам. Намедонам, чӣ тавр ин ҳолат метавонист рӯй дод.
Машваратчӣ	Шумо шарики чинсии доимӣ ва ё шаҳвар доред?
Мизоч	Шаҳвар надорам, аммо бо як шахс ман қариб як сол аст, ки вомехӯрам
Машваратчӣ	Оё Шумо ҳангоми алоқаи чинсӣ бо мизоч аз рифола истифода мебаред?
Мизоч	Ҳа, ман кӯшиш менамоям, лекин баъзан мизочон истифода бурдани рифоларо рад мекунам.
Машваратчӣ	Пас Шумо дар ин ҳолат чӣ кор мекунад?
Мизоч	Хоҳ нохоҳ, бояд бе истифода аз рифола алоқаи чинсӣ кунам.
Машваратчӣ	Оё Шумо медонед рифоларо аз кучо дастрас кунед?
Мизоч	Ҳа, ба мо зуд-зуд духтарони ҳамкор дар нуқтаҳои корӣ рифола тақсим менамоянд. Аммо баъзан вақт ман рифоларо аз доруҳона харидорӣ менамоям.
Машваратчӣ	Ба фикратон, Шумо хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО доред?
Мизоч	Ҳа, хатар вучуд дорад
Машваратчӣ	Вобаста ба хусуси қору фаъолиятон, Шумо бояд ҳамеша аз рифола истифода баред, ва бо шарики чинсии худ низ рифола истифода баред. Яқум ин, ки Шумо метавонед мубталои бемории ВНМО шавед, дуум ин, ки Шумо метавонед шарики чинсии доимии худро сироят намоед.
Мизоч	Дар ин ҳолат ман чӣ хел ҳомиладор мешавам, агар хоҳиши соҳиби фарзанд шудан дошта бошам?
Машваратчӣ	Ба ҳомиладоршавӣ ба Шумо духтури занона (гинеколог) кӯмак мерасонад, лекин ман ба Шумо тавсия медиҳам, ки пеш аз ҳама аз ташҳиси бемории ВНМО гузаред.
Мизоч	Ман розӣ ҳастам. Лекин агар натиҷаи ташҳис мусбӣ шавад-чӣ ?
Машваратчӣ	Натиҷаи ташҳис метавонад мусбӣ ва ё манфӣ ва ё номуайян (нофаҳмо) бошад. Агар натиҷаи ташҳис манфӣ ва ё номуайян (нофаҳмо) бошад, ба Шумо зарур аст, ки такроран аз ташҳис гузаред, чунки подтанҳои (сафедаҳои махсуси бадан) зидди бемории ВНМО дар хун дарав пайдо намешавад, чунки мӯҳлат, бо номи марҳилаи “равзана” вучуд дорад, ва дар ин муддати вақт ташҳис метавонад манфӣ бошад, ва ин мӯҳлати вақт аз 3-4 ҳафта то 3 -4 моҳ аз лаҳзаи мубталошавӣ давом кунад, бинобар ин, ҳангоми гузаштани ин муддат зарур аст, ки аз ташҳиси такрорӣ гузаред. Агар натиҷаи ташҳис мусбӣ бошад, лозим нест, ки ноумеду ночор шавед, ба Шумо таъин мекунанд ва дастгирӣ менамоянд. Пас аз натиҷаи ташҳисро гирифтани барои Шумо машваратдиҳии баъдитаҳҳисӣ пешкаш карда мешавад.
Мизоч	Ҳа, ҳамин тавр, лекин агар ман мубталои бемории ВНМО бошам пас дигар наметавонам кӯдаки солим таваллуд кунам.
Машваратчӣ	Ин хел нест, айна ҳол ҳамаи занҳои ҳомиладори мубталои бемории ВНМО-шуда бо дорувориҳои таъини зиддивирусӣ (ТЗРТ) таъини мегиранд- ин дорувориҳои зидди бемории ВНМО мебошад. Ин дорувориҳо вирусро намекушад, лекин ўро муҳосира карда ба зиёдшавӣ ва афзоиши он ҳалал мерасонад. Аз ҷониби вирус вайроншавии системаи масуният қатъ мегардад, масунияти бадан баланд мешавад, мубталошавӣ ва афзоиши беморӣ суст мегардад ва одамони метавонанд умри дароз бинанд, сифати зиндагии онҳо батадриҷ беҳтар мегардад, новобаста аз он, ки дар бадани онҳо бемории ВНМО мавҷуд мебошад. Ҳамчунин, Шумо доир ба пешгирии гузариш, интиқоли бемории ВНМО аз модар ба кӯдак ҳангоми таваллудкунӣ ва ҳангоми синамакони (ширхӯронидани кӯдак) ба тамоми маҷмӯи хизматрасониҳо

	фарогир мешавед. Агар Шумо тамоми тавсияҳои таъиншудаи духтурро риоя намуда иҷро намоед, Шумо ҳатман кӯдаки солимро бе мубталошавӣ ба бемории ВНМО таваллуд мекунед.
Мизоч	Раҳмати калон, ман фаҳмидам. Ман барои гузаштан аз ташҳиси ВНМО розӣ ҳастам.
Машваратчӣ	Хоҳиш мекнам, маълумотномаи розигиатонро ҳаттӣ доир ба он, ки Шумо ба гузаштани ташҳиси ихтиёрии ВНМО розӣ ҳастед, имзо намуда ба ман пешкаш кунед.
Мизоч	Ҳа, майлаш хуб шудааст.
Машваратчӣ	Ман ба Шумо тавсия медиҳам, ягон вақт бе истифода аз рифола алокаи ҷинсӣ накунед, ҳатто бо шарикӣ ҷинсии доимии худ, ва Шумо ҳамеша бояд рифола дар бар дошта бошед. Ҳатмӣ бояд, ки ҳамаи бемориҳои бо воситаи алокаи ҷинсӣ гузарандаро табобат намоед. Ин бемориҳои сироятӣ ба илтиҳоби узвҳо оварда мерасонад ва хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО зиёд мешавад. Марҳамат карда ин китобчаҳоро гиред: дар онҳо ҳамаи маълумотҳо доир ба бемории ВНМО, беморӣҳое, ки бо воситаи алокаи ҷинсӣ мегузаранд, пешгирии бемории ВНМО ва барномаҳо оиди пешгирии гузариш, интиқоли бемории ВНМО аз модар ба кӯдак дарҷ карда шудаанд. Ичунин, ман Шуморо барои машваратдиҳии такрорӣ, агар Шумо зид набошед, рӯзи сешанбеи оянда даъват менамоям.
Мизоч	Ҳа, раҳмати калон. Ман албатта мебиёям. То боздид!
Машваратчӣ	Хайр, то боздид!

Хусусиятҳои хоси машваратдиҳии кормандони хизматрасонии шахвонӣ (КХШ)

Кормандони хизматрасонии шахвонӣ: - ин занҳо ва мардҳое, ки бо алокаи ҷинсӣ доимӣ ва ё гоҳ-гоҳ бар ивази пул машғул мешаванд. Хусусиятҳои ин гурӯҳ: алокаи ҷинсии барзиёд, саркашӣ ё истифода набурдани рифола вобаста ба истодагарӣ ва хоҳиши мизоч, зӯрварӣ аз ҷониби мизоч, тез-тез гирифтورشавӣ ба беморӣҳое, ки бо воситаи алокаи ҷинсӣ мегузаранд, эҳтимолияти истеъمولу истифодабарии маводҳои нашъадор ва машруботҳои спиртӣ, муносибатҳои таънавию хунукназаронаи ҷомеа, эҳтимолияти ҷой доштани пайгирӣ, думболагирӣ ва муносибати бераҳмонаю золимона аз ҷониби мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ.

Талаботҳои иловагӣ: эҳтимолияти хатарҳои иловагӣ, ки ба истеъمولу истифодабарии маводҳои нашъадор, дастрас набудани хизматрасониҳои тиббӣ, ҳамзамон ба солимии репродуктивӣ, ин табакаи аҳоли метавонанд аз ҷиҳати вақт ҳамеша машғул бошад, ва ба саломатии худ дар бисёр маврид диққат намедиҳанд. Хуб мешавад агар машваратдиҳӣ бевосита дар “нуқтаҳои” кории онҳо гузаронида шаванд.

Воқеаи 3. Машваратдиҳии тоташҳисӣ (мизоч – собиқ маҳбусон)

Машваратчӣ	Ассалому аллейкум, номи ман Мурод. Ман машваратчиӣ барномаҳо доир ба пешгирии ВНМО мебошам. Ман чӣ тавр метавонам ба Шумо муроҷиат намоям? Машваратдиҳӣ метавонад ниҳонӣ (беисму ном) гузаронида шавад, яъне, ки Шумо метавонед номи худро нагуед ва танҳо ягона рамзи беҳамтои худро пешниҳод намоед.
Мизоч	Во аллейкум ба салом, номи ман Умед.
Машваратчӣ	Умед, сӯҳбати мо пинҳонӣ мебошад. Ман ба Шумо чӣ тавр кӯмак расонида метавонам? Шумо мехоҳед аз ташҳиси бемории ВНМО гузаред?
Мизоч	Ҳа, ман боз ҳам мехостам маслиҳат пурсам.

Машваратчӣ	Шуморо чӣ ташвиш медиҳад?
Мизоч	Ним сол пеш ман аз муассисаи ислоҳӣ озод шудаам. Дар муассисаи ислоҳӣ дар дарсҳои иттилоотӣ иштирок мекардам ва ба мо дар бораи БПНМ нақл карад буданд, варақаҳои иттилоотӣ тақсим карданд.
Машваратчӣ	Ба фикратон, Шумо хатари мубталошавӣ ба бемории ВНМО доред?
Мизоч	Ҳа, гумон дорам, хатар ҳаст. Ба мо дар муассисаи ислоҳӣ гӯфта буданд, ки ҳангоми истифода бурдани маводи нашъадор ба бемории ВНМО гирифтӣ шудан мумкин аст. Айни ҳол бошад ман як чанд маротиба маводи нашъадорро истифода бурдам.
Машваратчӣ	Ҳа дуруст аст, агар Шумо аз як сӯзандорӯи умумӣ, зарфи тайёркунии нашъа, агар ба маводи нашъадор хун илова карда шавад, яъне ки дар ҳамаи ин ҳолатҳо ҳангоми истифодабарии маводи нашъадор ба хуни Шумо хуни дигар одам дохил шавад, эҳтимолияти сироятшавӣ ба бемории ВНМО вучуд дорад.
Мизоч	Ҳа, чунин ҳолат метавонист рӯй дода бошад. Пас чӣ бояд кард ?
Машваратчӣ	Ман ба Шумо тавсия медиҳам, ки аз ташҳиси ВНМО гузаред.
Мизоч	Ман тайёрам, натиҷаи он кай тайёр мешавад.?
Машваратчӣ	Баъд аз бист дақиқа. Ин ташҳиси фаврӣ мебошад ва барои ташҳис аз Шумо луоби даҳонро мегиранд. Ҳангоми натиҷаи ташҳисро гирифтӣ ба Шумо машваратдихӣ пешниҳод карда мешавад.
Мизоч	Мумкин аст, ки нитҷаи ташҳис нодуруст бошад?
Машваратчӣ	Дурустӣ ва дақиқии ташҳисҳои мо зиёда аз 99%-ро ташкил менамояд. Лекин, ба ҳар ҳол Шумо дурустии ташҳиси худро дар маркази ВНМО тасдиқ карда метавонед ва мо метавонем Шуморо ба он ҷо равона намоем. Натиҷаи ташҳиси Шумо манфӣ низ шуда метавонад, пас ба Шумо зарур аст, ки аз ташҳиси такрорӣ гузаронед. Гап дар он аст, ки подтанҳои (сафедаҳои махсус) зидди бемории ВНМО дар хун ва дар луоби даҳон базудӣ пайдо намешавад, чунки аз 3 – 4 ҳафта то 3 – 4 моҳ вобаста аз лаҳзаи сироятёбӣ марҳилаи ба номаш “равзана” мавҷуд мебошад, бинобар ин, ҳангоми гузаштани ин марҳила зарур аст ташҳисгузарониро такрор кард.
Мизоч	Ба мо гӯфта буданд, ки бемории ВНМО ба воситаи луоби даҳон намегузарад, аммо дар ин ҷо бошад барои ташҳис луоби даҳонро мегиранд?
Машваратчӣ	Ҳа, савол бамаврид ва қолиб мебошад, миқдори вирус дар луоби даҳон хело ҳам кам аст, ва барои он, ки вирус ба дигар одамон гузарад миқдори вирус кам аст, бинобар ин, бемории ВНМО бо воситаи луоби даҳон намегузарад. Гап дар он, ки подтанҳои (сафедаҳои махсус), ки бар зидди бемории ВНМО ҳосил мешавад дар таркиби луоби даҳон зиёд аст, тахминан ҳамон миқдоре, ки дар хун аст. Илова бар ин, қисми подтанҳо бевосита дар луобпардаҳои бадан, аз он ҷумла дар ковокии даҳон ҳосил мешаванд. Бинобар ин, дар луоби даҳон подтанҳо бо осонӣ бо истифода аз ташҳисгузарони фаврӣ дарёфт ва муайян карда мешавад.
Мизоч	Раҳмати калон, ман фаҳмидан.
Машваратчӣ	Марҳамат карда гӯед, Шумо ба бемории сил ва ё гепатит (зардпурин) гирифтӣ шуда будед?
Мизоч	Не, ман аз ташҳис гузашта будам.
Машваратчӣ	Инак, Шумо розӣ ҳастед, ки аз ташҳиси ВНМО гузаред? Ва агар Шумо розӣ бошед, аз Шумо хоҳиш дорам ин варақаро хонда онро имзо кунед, ки қарори он, ки аз ташҳисгузари Шумо ихтиёрӣ мебошад.
Мизоч	Хуб шудааст.

Машваратчӣ	Ба Шумо тавсия медиҳам, ки ба духтур мурочиат намоед, то ин, ки бори дигар аз ташхиси бемориҳои сил ва гепатитҳо гузаред.
Мизоч	Раҳмати калон, ба ман ҳамааш фаҳмо
Машваратчӣ	Шумо боз ягон саволҳо доред?
Мизоч	Не, айна ҳол ҳамааш фаҳмо
Машваратчӣ	Илова бар ин, ман Шуморо барои машваратдиҳии такрорӣ даъват менамоям, агар Шумо зид набошед рӯзи панҷшанбеи оянда. Эҳтимол боз ягон саволҳо пайдо шаванд ва ман тайёр ҳастам ба онҳо ҷавоб диҳам.
Пациент	Хуб шудааст, то боздид!
Машваратчӣ	Хайр саломат бошед, то боздид!

Хусусиятҳои хоси машваратдиҳии собиқ маҳбусон: бисёри онҳо то ба маҳбусшавӣ ба гурӯҳи хатарнок дохил мешуданд (нашъамандони тазриқӣ, кормандони хизматрасониҳои шахвонӣ). Эҳтимолияти таъсири омилҳои хатар ҳангоми маҳбусшавӣ ҷой дорад (истеъмоли тазриқии маводи нашъа, холкӯбӣ, алоқаи ҷинсии хатарнок, аз ҷумла алоқаи мақадӣ бо мардон), зуд-зуд сироятёбӣ ба бемории сил. Талафи арзишҳои оилавӣ ва алоқаҳо бо хешу табор ва дӯстон ба набудани дастгирӣ оварда мерасонад.

Талаботҳои иловагӣ: таъмини пинҳонияти пурра, нишон додани он, ки мушкилоти ин мизоч бетаваҷҷӯҳ нест, дида баромадани имкониятҳои пешкаш намудани дастгирӣ, на танҳо равонӣ, инчунин дастгирии иҷтимоӣ низ.

VI. Машваратдиҳии баъдитаъхисии бемории ВНМО

Машварати баъдитаъхисӣ бояд дар ҳама маврид ва натиҷаҳои санҷиш доир ба подтанҳои зидди бемории ВНМО гузаронида шавад. Ин машварат бо машварати пеш аз ташхисӣ зич вобастааст ва агар машварати пеш аз ташхисӣ дар аввал гузаронида нашуда бошад, пас машварати баъдитаъхисӣ ба худ вазифаҳои машварати пеш аз ташхисиро низ дар бар мегирад. Мавзӯи машварати баъдитаъхисӣ ба натиҷаҳои санҷиш вобаста аст.

Вазифаҳои машваратдиҳии баъдитаъхисӣ:

- Ба мизоч имконияти дарк кардани аҳамияти гузаштани санҷиши минбаъдаи ВНМО-ро барои гузоштани ташхис (диагноз) ва ё инкор кардани ташхис (диагноз) додан.
- То ин, ки мизоч таҷриба ва таассуроти худро, вобаста ба аз ташхис гузаштанро дар ҳолати натиҷаи манфӣ будани натиҷаи ташхис, фаромӯш накунад,
- Мусоидат ба он, ки мизоч мушкилотҳои техникӣ бо фаҳмиш назар кунад ва ба ташхискунии такрорӣ барои ба даст овардани натиҷаи аниқу муайян розигӣ диҳад.

Машваратдиҳии баъдитаъхисӣ – ин мусоҳиба, гуфтугӯӣ байни мизоч (мурочиаткунанда) ва машваратчӣ (шахсе, ки кӯмак мерасонад) мебошад, ки бо мақсади муҳокима ва баррасии натиҷаи ташхискунонӣ доир ба бемории ВМНО ва расонидани маълумоти иттилооти зарурӣ, инчунин, ёрию дастгирии нафари ба бемории ВМНО мубталоғашта гузаронида мешавад.

Машваратдиҳии баъдитаъхисӣ ҳангоми натиҷагирии манфӣ.

Машваратдиҳии баъдитаъхисӣ ҳангоми натиҷаи манфӣ будан, имконият медиҳад:

- Доир ба натиҷаи ташхисӣ гирифташуда мизочро хабар диҳад, моҳияти натиҷаи ташхис ва эҳтимолияти зарурияти ташхисгузаронии такрориро бо ӯ муҳокима намояд (бо ба инобатгирии давраи равзанаи серологӣ) (ташхиси зардоба).
- Муҳокимаи усулу тартиби рафтори камхатар барои дар оянда нигоҳдории ҳолати манфӣ будани натиҷа оид ба бемории ВНМО.
- Дастгирӣ дар расонидани кӯмаки равонию эҳсосӣ.

Машваратдиҳии баъдиташхисӣ ҳангоми натиҷагирии номуайян.

Дар ҳолати ташхисикунонӣ доир ба подтанҳои зидди бемории ВНМО бо истифода аз ташхисҳои зуд муайянкунанда эҳтимолияти натиҷагирии номуайян вучуд дорад. Сабабҳои ҷой доштани чунин ҳолати натиҷаи ташхис метавонанд:

- Хатогӣ ҳангоми намунагирӣ, иштибоҳи ташхисонӣ ва баҳисобгирӣ ё мутолиаи натиҷаи ташхис;
- Вайронкорӣ дар нигоҳдорӣ ва дар интиқоли дастраснамоии ташхисҳо;
- Зоҳиршавии давраи равзанаи серологӣ) (ташхиси зардоба).

Ҳангоми гирифтани натиҷаи номуайян машваратчӣ бояд:

- Аҳамияту мазмуни натиҷаи гирифташударо бо мизоч муҳокима намояд,
- Фаҳмонда диҳад, ки дар кадом ҳолатҳо натиҷагирии номуайян ба вуқӯъ меояд,
- Фаҳмонда диҳад, ки барои истисно намудани хатогӣ ташхискунонии такрорӣ зарур аст,
- Тавсия диҳад, ки вобаста ба гузариши бемории ВНМО роҳи камхатари рафториро интихоб намуда онро риоя намояд: ин истифодабарии рифола ҳангоми алоқаҳои ҷинсӣ, ҳангоми ворид намудани маводи нашъадор тозагӣ ва тамъизии маҳлули мавод, зарфиятҳое, ки аз он маҳлули мавод гирифта мешавад, сӯзандору ва сӯзан мебошад ва онҳоро дар якҷоягӣ бо дигарон истифода набарад,
- Мизочро ба маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ фиристонад, то ки мизоч дар онҳо доимӣ зеро назорат қарор дода мешавад.

Машваратдиҳии баъдиташхисӣ ҳангоми натиҷаи мусбии қаблӣ

Зарур аст, ки ба калимабандии зерин натиҷаи “мусбии қаблӣ” диққати ҷиддӣ дода шавад, чунки ташхиси ғаврии яқум дар сатҳи ҷомеа аввалин мебошад, ва мо наметавонем гӯем, ки натиҷаи он комилан “мусбӣ ” аст. Аммо мизоч бори аввал бо маълумоти доир ба эҳтимолияти гирифтани натиҷаи мусбӣ рӯ ба рӯ мешавад. Ҷоизи хело баланди ҳиссиёт ва хусусияти ташхиси ғавриро доир ба бемории ВНМО аз тариқи намунаи хуни рағи хунгарди мӯякӣ (капиллярӣ) ва оби даҳонро ба инобат гирифта, зарур аст, ки машаваратдиҳии баъдиташхисӣ сифатноку босамар гузаронида шавад.

Ҳангоми ба даст овардани натиҷаи мусбии ташхис, машаваратчӣ бояд:

- Натиҷаи мусбии санҷишро ба таври равшан ва оддӣ хабар кунад.
- Мизочро хабардор кунад ва доир ба зарурияти гузаштани ташхиси такрорӣ дар марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ маълумот диҳад,
- Барои қабул ва аз худкунии хабари мазкур вақт ва шароит муҳайё намояд,
- Таассуру ҳиссиёти мизочро доир ба хабару иттилои додашуда доир ба вучуд доштани подтанҳо бар зидди бемории ВНМО баҳогузорӣ намояд,
- Ба ҳамаи саволҳои мизоч ҷавоб диҳад,
- Ба фикру ақидаҳо ва тарсу изтиробҳои мизоч вобаста ба натиҷагирии мусбии ташхисикунонӣ диққат дода, гӯш намояд,

- Ба ҳикояи мизоч доир ба ҳиссиёт ӯ вобаста ба бемории ВНМО, вучуд доштани эҳтимолияти тарсу изтироб ӯ диққат дода, гӯш намояд,
- Агар имконпазир бошад аз муҳокимаю андешаронӣ доир ба корҳои дар пеш истодаи мизоч, канорачӯӣ намояд. Фаҳмондани он, ки пурра ва дақиқ масъалаи мазкур пас аз ба даст овардани ташҳиси хотимавӣ дар маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ бо ӯ муҳокима карад мешавад,
- Бо калимаҳои содда ва фаҳмо доир ба чӣ будани бемории ВНМО, чӣ тавр ӯ ба системаи масуният таъсир мерасонад, инчунин, фарқияти байни бемории ВНМО ва БПНМ-ро фаҳмонад,
- Фаҳмонидан лозим, ки ташҳиси (диагноз) бемории ВНМО ва дараҷаи марҳилавии беморӣ танҳо дар охири ташҳиси хотимавӣ аз ҷониби табиб-сироятшинос дар маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ дар асоси нишондодҳои клиникӣ, эпидемиологӣ ва озмоишгоҳӣ муайяну муқаррар карда мешавад,
- Доир ба муҳимияти риояи рафтори дорои хатари камтар нисбат ба бемории ВНМО, САҶИ (сироятҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ интиқолёбанда), ки метавонад ба масунияти бадан таъсир расонад ва боиси авҷгирӣ ва афзудани дараҷаи беморӣ гардад, диққати ҷиддӣ диҳад,
- Доир ба истифодабарии рифола ҳангоми алоқаи ҷинсӣ (шаҳвоният) , ҳангоми истифодабарии маводи нашъадор аз сӯзандоруҳо ва сӯзани якқарата истифода намояд, онҳоро ба дигар истифодабарандагон таҳвил надихад, ба тозагӣ ва тамъизи маҳлули мавод, зарфиятҳое, ки маҳлули мавод гирифта мешавад пайгирӣ намуда, диққат диҳад,
- Доир ҷавобгарӣ ба дигаргункунии рафтор барои худдорӣ ва канорачӯӣ намудани интиқолу гузариши барангезанда (вирус) сӯҳбат кунад,
- Дар ҳолати зарурият бо мурочиаткунанда (мизоч) тақрорӣ сӯҳбат намояд.

Барои гузоштани ташҳиси охириин ва ба қайди диспансерӣ (назорати дармонгоҳӣ) гузоштани мизоч, ӯ ба маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ равона карда мешавад, дар ҳолати зарурӣ ӯро пайгирӣ намуда, ҳамроҳӣ менамоянд. Машваратчӣ бояд ба мизоч суроғи маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ-ро диҳад, ҳамчунин, доир ба ташрифнамоии пешакарда ва омадани мизоч пешакӣ бо ҳамкорон дар марказ маслиҳат карда масъаларо ҳал кунад. Машваратдиҳии махсусгардонидашуда (ихтисоснок) ба одамон оиди аз худ кардану ба даст гирифтани вазъият дар ҳолати аз ҷониби онҳо гирифтани ҷавоби натиҷаи мусбӣ ташҳисикунонӣ кӯмак мерасонад ва бо ин васила дар худ доир ба пешгирии худкушӣ ва дигар кирдору амале, ки аз ноумедӣ ба вукӯъ меояд, саҳми назаррас медиҳад.

Ҳангоми зарурият бояд ба мизоч дастгирии равоӣ расонида шавад.

Ҳатогиҳои имконпазир ҳангоми гузаронидани машварат:

- Мавҷуд набудани мурочиати шахсӣ ба мизоч,
- Насиҳат кардан, маслиҳату фаҳмондадихӣ оид ба тарзи рафтор ё тарзи зиндагӣ,
- Истифодаи истилоҳотҳои тиббӣ,
- Ошкоркунии мизоч дар самимияти (ростгӯӣ) ӯ, кӯшиши «ба даст гирифтани»-и ӯ,
- Назорати изҳори худбаҳудрӯяндаи эҳсосоти мизоч,
- Шикоят дар изҳороте, ки мизоч ба талаботи мушовир ҷавобгӯ нест,
- Фикру ақидаи худро ба мизоч ба зӯрӣ талқин кардан,
- Тасаллоҳдиҳии беасос – талқин кардани зиндадилӣ, ба эътибор нагирифтани мураккабии мушкилот дар фаҳмиши мизоч,
- Қабул накардани ҳиссу эҳсосоти мизоч - изҳоротҳое, ки эҳсосоти ӯ бояд дигаргун бошад,
- Пурсупоскуни - саволдиҳӣ бо тарзи гунаҳкоркунии мизоч,

- Пешниҳоди маслиҳатҳо, бар ивази ба мизоч кӯмак расонидан барои дарёфти шахсии роҳи ҳалли мушкилот.

Ҳангоми омодагии дастурамал истифода гардиданд:

- Дастурамал « Машваратдиҳии то ва баъдитаҳисӣ ба ВНМО », Душанбе, 2008
- Ташкилоти умумичаҳонии тандурустӣ. Дастурамал натиҷавӣ оид ба истифодаи маводҳои зиддиретровирусӣ барои табобат ва пешгирии бемории ВНМО. Тавсияҳо аз нигоҳи тандурустии ҷамъияти. Нашри дуюм, соли 2016.
- Тавсияҳо оид ба гузаронидани машваратдиҳии ихтиёрӣ ва ташхискунонӣ доир ба ВНМО (Дастурамал оид ба истифода), Минск, 2011
- Пайванд ба сомона: <http://pmplus.by/upload/iblock/356/instruktsiya-dkt.pdf>
- Маводҳо, дар сомонаи Ҳазинаи Елена Пинчук дастрасанд: <http://www.antiaids.org/>
- Маводҳо, дар сомонаи AFEW International URL дастрасанд: <http://www.afew.org/ru/>
- Маводҳо, дар сомонаи UNAIDS URL дастрасанд: <http://www.unaids.org/>
- Тавсияҳои методӣ (дастурамал) – М.: Хадамоти федоролӣ доир ба назорат дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ва некӯаҳволии инсон, Россия 2013с. “Машваратдиҳии тоташисӣ ва баъдитаҳисӣ ҳамчун пешгирии бемории ВНМО”.
- Дастурамал натиҷавӣ оид ба хизматрасонии ташхискунонӣ доир ба бемории ВНМО. ТУТ 2015 сол Суроғаи электронӣ: contact@euro.who.int

Маводи мазкур бо кӯмаки техникии Ташкилоти ҷамъиятии ҷумҳуриявии “СФШФ-Тоҷикистон” дар доираи лоиҳаи “Тандурустӣ ва ҳуқуқҳои осебпазири аҳоли-2.0”, ки бо дастгирии молиявии ВКХ Нидерландия амалӣ мегардад, коркард шудааст.

Муаллифон:

1. Воҳидов С.Д., Сардори Раёсати амнияти санитарӣ эпидемиологӣ, ҳолатҳои фавқулода ва кӯмаки фаврии тиббии ВТва ҲИА ҚТ.
2. Мирзоев А.С., Сардори шӯъбаи эпидемиологӣ, гигиенӣ ва ҳифзи муҳити зисти «Донишқадаи таҳсили баъдидипломии кормандони тиббӣ дар соҳаи тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ВТваҲИА, номзадии илмҳои тиббӣ
3. Рӯзиев М.М., директори Муассисаи давлатии “Пажӯҳишгоҳи экспертизаи тиббӣ иҷтимоӣ ва тавонбахшии маъҷубон”, сармутахассис оид ба масъалаи ВНМО
4. Болтаева М.Р., Номзади илмҳои тиббӣ, мушовир.
5. Пулатов Д.А., менечери лоиҳаҳои ТҶҚ «СФШФ-Тоҷикистон»
6. Орипова С.А., Ҳамоҳангсози Намояндагии ТҶҚ «СФШФ-Тоҷикистон»
7. Давлятова З.Р., мутахассиси лоиҳавии ТҶҚ «СФШФ-Тоҷикистон»